

جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم السلام) در اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

فاطمه زهرا جعفری اصل^۱

چکیده:

پیامبر خدا و اهل بیت (علیهم السلام)، انسان های نمونه‌ای هستند که هدف خداوند متعال از خلقت انسان را به صورت عینی پیش روی جهانیان قرار داده اند و وظیفه ما می باشد که به این اسوه های کامل اقتدا کنیم و در همه عرصه های زندگی با پیروی و تبعیت از آنها در مسیر هدایت و بندگی، راحت تر و سریعتر به مقصد اعلای انسانیت راه پیدا کنیم. هدف از مقاله حاضر این است که در چارچوب اندیشه های قرآنی آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)، جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم السلام) را در قرآن مشخص نماییم. برای این منظور از روش «تحلیل مضمون» بهره گرفته شده است. به گونه ای که ابتدا به جمع آوری و کدگذاری فیش ها پرداخته شده است و بعد از مطالعه و جمع بندی مطالب در نهایت مقوله های متناسب با این موضوع را شناسایی و در مقاله حاضر بیان کردیم.

واژگان کلیدی: سیاست، اهل بیت (علیهم السلام)، اندیشه قرآنی.

^۱ طلبه سطح ۲، حوزه علمیه سید النساء (سلام الله علیه)

مقدمه

در میان انسانهای بزرگ و پاک و مقدس وجود مقدس خاتم الانبیاء (صلی الله علیه) سرآمد همه و خاندان پاک ایشان و اهل بیتشان که قرآن ناطق به این طهارت و پاکیزگی و آراستگی ایشان اشاره دارد و در این تحقیق به جایگاه سیاسی اشاره شده که در شمار برترین و بالاترین انسانهای پاک و مطهر و نورانی در همه تاریخ می باشند. آیا زنی مثل فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در همه تاریخ بوده؟! و یا انسانی مثل حضرت علی (علیه السلام) در سرتاسر تاریخ بشریت، وجود داشته؟! سلسله اهل بیت نبی اکرم (صلی الله علیه) در طول تاریخ خورشیدهای فروزانی بوده اند که در معنا توانسته اند بشریت روی زمین را به عالم غیب و به عرش الهی، متصل کنند: «السَّبَبُ الْمُتَّصِلُ بَيْنَ أَهْلِ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ»^۱. خاندان پیغمبر (صلی الله علیه)، معدن علم، معدن اخلاق نیکو، معدن ایثار و فداکاری، معدن صدق و صفا و راستی، منبع همه نیکیها و زیباییها و درخشندگیهای وجود آدمی در هر عصر و عهدي بوده اند؛ هریک چنین خورشید فروزانی در تاریخ بشریت بوده و هستند.

خداوند متعال در قرآن کریم آیه ثقلین درباره ی اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه) با صراحت تمام اهل بیت (علیهم السلام) را همتای قرآن قرار داده و می فرماید مراجعه به یکی از این دو بدون در نظر گرفتن دیگری، مساوی با ترک هر دو ثقل بوده و برای دستیابی به دین کامل باید به هر دو رجوع کنیم. قرآن و عترت، عصاره نبوت و تداوم بخش رسالت هستند که هدایت بشر را تا قیامت تضمین می کنند. پیامبر گرامی اسلام و اهل بیت (علیهم السلام) همواره در صدد تشکیل حکومت اسلامی و به عهده گرفتن اداره امور جامعه بودند و تشکیل حکومت اسلامی هم از

^۱ میرزا محمد تقی الأصفهانی، مکیال المکارم، ج ۱، ص ۳۶.

مواردی است که نه تنها در هدایت انسان نقش تعیین کننده دارد، بلکه در جهت زنده ماندن احکام و آیات الهی و نجات آن‌ها از انزوا و دفن شدن از سهم ویژه‌ای برخوردار است.

اهل بیت (علیهم السلام) با وجود اینکه در بین مردم زمانه خودشان از جایگاه معنوی ویژه‌ای برخوردار بودند و مردم در مسائل و مشکلاتشان به آنها رجوع می‌کردند و نسبت به آنها ارادت و احترام قائل بودند ولی در موارد بسیاری مردم نمی‌دانستند که ائمه (علیهم السلام) جایگاه سیاسی هستند، یعنی یکی از رسالت‌های آنها تشکیل حکومت اسلامی و دست گرفتن خلافت برای اجرای احکام و قوانین الهی است و بسیاری از مشکلات ائمه و جنگ و شهادت آنها بر سر همین مسئله بوده تا بتوانند با به دست گرفتن خلافت احکام و قوانین الهی را به طور کامل پیاده کنند. به این منظور سعی در پاسخگویی به سوالات ذیل دارد:

الف. اهل بیت در قرآن چه جایگاهی دارند؟

ب. جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم السلام) در اندیشه قرآنی مقام معظم رهبری (دام ظلّه) چه جایگاهی است؟

در مقاله حاضر به جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم السلام) در قرآن فقط از منظر مقام معظم رهبری بیان شده ولی در دیگر مقالات به صورت کلی پرداخته شده و همچنین در کتاب‌هایی که مربوط به رهبری می‌باشد به بخشی از بیانات ایشان اشاره شده ولی در مقاله حاضر به جامع بیانات ایشان پرداخته شده است.

در زمینه اهل بیت (علیهم السلام) بسیاری اطلاعات کافی نداشته و از نظرات رهبری آگاهی ندارند و هدف آگاهی بیشتر مردم در این زمینه می‌باشد. و در زمینه جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم السلام) علاوه بر کتب تفسیری و روایی، آثار و تالیفاتی که به طور کامل و جامع به این

موضوع اشاره کند یافت نشد ولی برخی از کتب و مقاله ها به صورت ضمنی به این موضوع پرداخته‌اند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

مقاله اهل بیت (علیهم‌السلام) در قرآن تالیف دکتر مجید معارف که به جایگاه کلی هم سیاسی و هم معنوی اهل بیت در قرآن می‌پردازد.

مقاله جایگاه اهل بیت (علیهم‌السلام) در قرآن از منظر شعر عرب تالیف علی بنائیان اصفهانی که نویسنده در این مقاله بر آن است تا برخی از آیات قرآن را که در شأن این خاندان نازل گردیده، با استناد به اشعاری که شعرای عرب در این زمینه سروده‌اند، بررسی کند.

کتاب انسان ۲۵۰ ساله شامل بیانات مقام معظم رهبری درباره زندگی سیاسی و مبارزاتی پیامبر اکرم و ائمه معصومین (علیهم‌السلام) می‌باشد. هدف مقام معظم رهبریدر این بیانات اشاره به ابعاد مهم زندگی و اهداف اصلی رسالت این بزرگواران هست که ما چطور باید این اهداف را نه به عنوان خاطره بلکه به عنوان درس و اسوه با توجه به روش و منش سیاسی آنان زنده نگه داریم.

کتاب سیره نظامی معصومان در کتاب های چهارگانه شیعه نوشته علی اکبر زاکری در ابتدا به سیره نظامی پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه) و قانون اساسی مدینه که ایشان بر طبق احکام الهی وضع کرده بودند پرداخته شده و بعد به سیره ائمه پرداخته است.

کتاب تاریخ و سیره سیاسی امیرالمومنان نوشته رسول جعفریان می باشد که در ابتدای کتاب به اهداف رسالت و تشکیل حکومت پیامبر پرداخته و سپس به مشکلاتی که پس از رحلت حضرت امیرالمومنین علی (علیه‌السلام) گرفتارشان شده اشاره شده و در آخر به سیره سیاسی امام در دوران خلافت و جایگاهی امام در میان مردم و اهل سنت داشته پرداخته است.

ما در اینجا به بررسی جایگاه سیاسی اهل بیت (علیهم‌السلام) از منظر قرآن پرداخته و سپس به تعریف و توضیح اهداف رسالت اهل بیت (علیهم‌السلام) و سیره سیاسی آنان در رابطه با چگونگی اداره کشور و بیعت با مردم و یا چگونگی برخورد با ظالمان و مظلومان با توجه به بیانات و اندیشه مقام معظم رهبری پرداخته‌ایم.

۱- مفهوم شناسی

شناخت مفاهیم کلیدی و دانستن مبانی و اقسام آن پیش از ورود و پرداختن به مبحث اصلی پژوهش ضروری است. از این رو، در این بخش به بررسی مفاهیم لغوی و اصطلاحی پرداخته شده است.

۱-۱ مفهوم سیاست

سیاست در لغت یعنی شناخت، اتخاذ تصمیم تخصصی، پیاده‌سازی بهترین راه و روش برای منافع فردی یا گروهی در برابر چالش‌های احتمالی یا پیشرو است.^۱ در این میان معمولاً حکومت‌ها، عامل سیاست‌ورزی و موضوع عمل گروه‌ها، افراد و بخش‌های مختلف جمعیت هستند.^۲ در اصطلاح سیاست فعالیت اجتماعی است که با تضمین نظم در نبردهایی که از گوناگونی و ناهم‌گرایی عقیده‌ها و منافع ناشی می‌شود، می‌خواهد به یاری زور - که اغلب بر حقوق متکی است - امنیت بیرونی و تفاهم درونی واحد سیاسی ویژه‌ای را تأمین کند. امروزه سیاست موضوع علمی مستقل و یکی از حقایق غیرقابل اجتناب زندگی بشر است.^۳

^۱ سیدابن طاووس، کشف المحجّه (فانوس)، ج ۱، ص ۵۰۹.

^۲ بشیریه، حسین، آموزش دانش سیاسی: مبانی علم سیاست نظری و تاسیسی، ص ۲۹.

^۳ حاتمی، عدالت در اسلام، ص ۳۵.

نتیجه گیری

اهل بیت (علیهم السلام) از دیدگاه امام خامنه‌ای مدظله العالی دارای جایگاه رفیعی در همه ابعاد است جایگاهی که فارغ از همه ی زمان ها و مکان ها می باشد.

هدف از ارائه این مقاله اثبات این جایگاه در همه ی ادوار زمانی و مکانی و عدم تفویض آن به کسانی که میل ثبت قدرت به هر طریقی را دارند. اهمیت این مقاله در واکاوی آیات قرآن کریم مشهود می شود به نحوی که قرآن این کتاب آسمانی هم درباره جایگاه اهل بیت (علیهم السلام) آیاتی بسیار داشته و حتی دشمنان آنان را دعوت به هم‌آورد میکند تا بیان کنند مانند اینها آفریده نشده است و فرقی ندارد چه یهودی باشد و چه نصرانی و مسلمان چه در آن زمان که آیه مباهله نازل شد چه در عصر کنونی مانند ندارد که هیچ، حتی تاخر و تقدم از اهل بیت (علیهم السلام) هم در احادیث و صحیحه چه شیعه و سنی بدون هیچ غرض ورزی از مغضوب الیهم هستند.

اهل بیت (علیهم السلام) نه تنها در مقام امامت بلکه در مقام خلافت عدالت 'فضاوت' و مجاهدت هم بی بدل بوده اند آنان در منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) نه یک اسطوره بلکه انسان هایی شبیه به ما بوده اند. اشخاصی حقیقی که سکان دار هدایت بشر را خداوند به دستان ایشان نهاده کرده است. به طور قطع خداوند قبل از خلقت انسان تمام ابعاد زندگی انسان ها را در نظر گرفته و سپس اراده کرده است تا انسان هایی الگو بشریت قرار بگیرند که از حیث کمال تمام باشند. از این رو باب توجیه خطا و گناه بسته شد از دو جهت:

اول آنکه انسان هایی همسان شما خلق شد، از آنها بیاموزید و در رسیدن به تقوا آنان را سر لوحه خود قرار دهید.

دوم آنکه راه و هدف درست زندگی کردن و ابعاد سعادت بشر از طریق همنواعتان به شما منتقل شد .

محور اصلی این مقاله با توجه به منویات رهبری نسبت به اهل بیت اشاره به همین مطلب دارد که اهل بیت (علیهم السلام) کارخانه انسان سازی است که به قوت خداوند ادامه دارد و لابلای گذر زمان با تمام هجمه ای که دشمنان به اهل بیت (علیهم السلام) روا داشته اند شجاعانه و مقتدرانه ادامه داشته و هارون های زمانه نمی توانند مانع استقرار حکومت الهی توسط آخرین بازمانده اهل بیت عصمت و طهارت یعنی امام مهدی ارواحنا فداه گردند.

ان شاء الله که آخرین بازمانده اهل بیت ظهور کرده و پرچم خلیفه الهی را علم و پیش از پیش جایگاه اهل بیت (علیهم السلام) را به جهانیان شناساند.

منابع

قرآن کریم

کتب فارسی

۱. بانو امین، نصرت بیگم، مخزن العرفان در تفسیر قرآن، اصفهان: گلبهار، ۱۳۹۶ش.
۲. بشیریه، حسین، آموزش دانش سیاسی: مبانی علم سیاست نظری و تاسیسی، تهران: نگاه معاصر، شولا، ۱۳۸۲ش.
۳. تهرانی، محمد ثقفی، تفسیر روان جاوید، تهران: انتشارات برهان، چاپ سوم، ۱۳۹۸ ق
۴. حاتمی، محمد رضا، عدالت در اسلام، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۱ش.
۵. حسینی میلانی، فاضل، داستان سپاه یمن، قم: الحقائق، ۱۳۹۰ش.
۶. ربانی گلپایگانی، علی، «اهل بیت»، قم: مؤسسه امام صادق(ع)، ۱۳۹۶ش.
۷. صدرحاج سیدجواد، احمد؛ خرمشاهی، بهاءالدین؛ فانی، کامران، دایره المعارف تشیع، بی جا: شهید سعید محبی، ۱۳۷۵ش.
۸. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، قم: انتشارات اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۷۴ش.
۹. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۵ش.
۱۰. قرضاوی، یوسف، حلال و حرام در اسلام، مترجم: ابوبکر حسن‌زاده، تهران: احسان، ۱۳۷۸ش.
۱۱. قمی، عباس، مفاتیح الجنان، مترجم: مهدی الهی قمشه‌ای، ۱۴۰۱ش.
۱۲. محمدی ری‌شهری، اهل بیت علیهم‌السلام در قرآن و حدیث، ۱۳۹۱ش.
۱۳. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، طهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۳ش.

کتب عربی

۱۴. ابن فارس، احمد، معجم مقاییس اللغة، تصحیح عبدالسلام محمد هارون، قم، مکتب الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۴ق.
۱۵. ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، نجف: دار المرتضویه، ۱۳۵۶ش.
۱۶. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، تصحیح جمال الدین میردامادی، بیروت، دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ق.
۱۷. ابن عطیه، ابھی المداد، موتمر علماء بغداد. شرح محاوره حول الإمامة و الخلافة، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۲۳ق.
۱۸. الأصفهانی، میرزا محمد تقی، مکیال المکارم، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، بی تا.
۱۹. تصحیح صبحی صالح، نهج البلاغه، انتشارات قم مرکز بحث های اسلامی، ۱۳۷۴س.
۲۰. حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، تهران: انتشارات میقات، چاپ اول، ۱۳۶۰ش.
۲۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، دمشق: دارالقلم؛ بیروت: الدار الشامیه، ۱۴۱۶ق
۲۲. سیدابن طاووس، کشف المحجّه (فانوس)؛ قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹ش.
۲۳. صدوق، محمد بن علی، امالی، تهران: کتابچی، ۱۳۷۰ش.
۲۴. طوسی، محمد بن حسن، مصباح المتعجد، بیروت: مؤسسه فقه الشیععه، ۱۴۱۱ق
۲۵. طیب، سید عبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، تهران: انتشارات اسلام، چاپ دوم، ۱۳۷۸ش.
۲۶. عاملی کفعمی، ابراهیم بن علی، المصباح للکفعمی، قم: دار الرضی (زاهدی)، ۱۴۰۵ ه ق

۲۷. عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر عیاشی، تهران: المطبعة العلمية، ۱۳۸۰ ش.
۲۸. فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، بیروت : مؤسسه الأعلمی للمطبوعات (الطبعة الاولى)؛ ۱۴۰۸ ق
۲۹. قریشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۱ ش.
۳۰. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۳۱. مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: ایران، ۱۳۶۸ ش.
۳۲. مظفر، محمد حسن، دلائل الصدق، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام لإحياء التراث، ۱۴۲۲ ق.
۳۳. نجفی، محمد حسن بن باقر، جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، بیروت : دارالحیاء التراث العربی، ۱۴۳۰ ق.
- پایگاه ها و مقالات**
۳۴. بانک جامع بیانات مقام معظم رهبری (دام ظلّه)، نشر دیجیتالی: اصفهان-مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان ۱۳۹۰.
۳۵. بیانات مقام معظم رهبری در کنگره بین المللی حضرت علی ابن موسی الرضا (علیه السلام)
۳۶. مجموعه بیانات مقام معظم رهبری.